

Michał Kuźnik

Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach
Katedra Prawa

SUKCESJA NABYWCY PRZEDSIĘBIORSTWA W UPADŁOŚCI UKŁADOWEJ

Wprowadzenie

Na gruncie obecnie obowiązującej ustawy z dnia 23 lutego 2003 r. Prawo upadłościowe i naprawcze¹ (dalej *pun*) likwidacja majątku upadłego, a ściślej likwidacja masy upadłości, może mieć miejsce zarówno w ramach upadłości likwidacyjnej, jak i upadłości układowej. W przeciwieństwie do regulacji nieobowiązującego już rozporządzenia Prezydenta RP z 1934 r. Prawo upadłościowe² ustawodawca *expressis verbis* przewidział instytucję układu likwidacyjnego. Stosownie do treści art. 271 ust. 1 *pun* układ może przewidywać zaspokojenie wierzycieli poprzez likwidację majątku upadłego, przy czym wskazane zostały trzy tryby (sposoby) przeprowadzenia takiej likwidacji. Po pierwsze, układ może zawierać postanowienia w przedmiocie likwidacji majątku upadłego według przepisów ustawy o likwidacji masy upadłości. Po drugie, dopuszczalne będzie przeprowadzenie likwidacji majątku upadłego poprzez jego przejęcie przez wierzycieli, względnie wierzyciela, z ewentualnymi spłatami na rzecz wierzycieli nie uczestniczących w przejęciu majątku. Poza wyżej wskazanymi sposobami w treści powołanego przepisu ustawodawca dopuścił w sposób dość ogólny „inny sposób likwidacji”. W literaturze postuluje się, aby użyty zwrot „inny sposób likwidacji” interpretować w ten sposób, że jest jakikolwiek sposób likwidacji, który nie stanowi któregoś z dwóch wcześniej wymienionych w art. 271 ust. 1 *pun*³. Z kolei formuła innego sposobu likwidacji w odniesieniu do spółek handlowych

¹ Tj. Dz.U. z 2012 r., poz. 1112.

² Tj. Dz.U. z 1991 r., Nr 118, poz. 512.

³ W szczególności może to być modyfikacja trybów zasadniczych, np. sprzedaży w trybie przetargowym. Zob. A. Witosz [w:] *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, red. A. Witosz, wyd. 4, LexisNexis, Warszawa 2012, teza 4 do art. 271; Z kolei F. Zedler jako inny sposób likwidacji kwalifikuje m.in. sprzedaż w drodze aukcji bądź w drodze ograniczonego przetargu między oferentami wskazanymi w treści układu bądź też sprzedaż konkretnemu oferentowi wymienionemu w układzie, zob. F. Zedler [w:] A. Jakubecki, F. Zedler, *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, wyd. 3, Wolters Kluwer, Warszawa 2011, teza 4 do art. 271.

postawionych w stan upadłości układowej, pod warunkiem akceptacji ze strony wierzycieli, zawiera instytucje łączenia albo podziału spółek regulowane przepisami Kodeksu spółek handlowych⁴. Do rozważenia pozostaje również możliwość przeniesienia (transferu) majątku (przedsiębiorstwa) upadłego na podmiot trzeci przy jednoczesnym przejściu przez niego zobowiązań upadłego względem wierzycieli układowych⁵. Niezależnie od przyjętego sposobu likwidacji majątku upadłego istota układu likwidacyjnego prowadzi do wniosku, że likwidacja musi obejmować cały majątek upadłego. W przeciwnym wypadku układ taki, tj. układ przewidujący częściową likwidację majątku upadłego, nie będzie układem likwidacyjnym.

Przy likwidacji prowadzonej na podstawie układu niejednokrotnie wystąpią zagadnienia związane z instytucją przedsiębiorstwa. Należy przypomnieć, że z założenia wyrażona w art. 2 *pun* zasada optymalizacji zakłada, przy zachowaniu racjonalnych względów, konieczność takiego prowadzenia postępowania, aby przedsiębiorstwo dłużnika zostało zachowane. Zasada optymalizacji nie doznaje co do zasady uszczerbku w odniesieniu do układu likwidacyjnego, choć nie bez racji pozostaje argument, że jest ona zasadniczo skierowana do organów postępowania upadłościowego. Co więcej, ustępuje ona nadrzędnej zasadzie dominacji grupowego interesu wierzycieli. Innymi słowy układ likwidacyjny realizując dyrektywy zawarte w art. 2 *pun* może przewidywać sposób likwidacji, który będzie obejmował przedsiębiorstwo upadłego jako całość, względnie jego zorganizowaną część. Niemniej jednak propozycje układowe, a w ślad za nimi przyjęty układ mogą przewidywać likwidację grup składników majątku upadłego lub nawet poszczególnych składników majątku.

Podkreślenia wymaga, że różnica pomiędzy układem likwidacyjnym a układem restrukturyzacyjnym nie sprowadza się wyłącznie do treści układu. Instytucja układu likwidacyjnego, choć uwagę tę należy formułować z pewnym zastrzeżeniem, nie do końca wpisuje się w zasadniczy dla ustawy Prawo upadłościowe i naprawcze podział na dwa tryby postępowania⁶. W kontekście zasygnalizowa-

⁴ A. Witosz [w:] *Prawo...*, op. cit.; por. A. Witosz, *Restrukturyzacja spółek handlowych jako propozycje układowe w upadłości z możliwością zawarcia układu spółek handlowych*, „Prawo Spółek” 2003, nr 11, s. 2 i n.; idem, *Restrukturyzacja spółek handlowych a upadłość z możliwością zawarcia układu*, „Prawo Spółek” 2003, nr 11, s. 25 i n. Co prawda art. 491 § 3 i art. 528 § 3 ksh *expressis verbis* wyłączają te dwa procesy restrukturyzacyjne, gdy spółka jest w stanie upadłości. Jednakże autor wskazuje, że przepis art. 543 *pun* w zw. z powołanymi przepisami Kodeksu spółek handlowych przez upadłość rozumie wyłącznie upadłość obejmującą likwidację majątku upadłego.

⁵ W takiej konstrukcji nie dochodzi formalnie do sprzedaży przedsiębiorstwa upadłego, albowiem podmiot przejmujący nie płaci ceny sprzedaży. Z kolei sposób zaspokojenia wierzycieli winien zostać określony w treści układu. Może się to odbywać z dochodów uzyskiwanych przez podmiot trzeci z przejętego przedsiębiorstwa.

⁶ O ile czynności podejmowane w toku postępowania „przynależą” do upadłości układowej, o tyle analiza skutków materialnoprawnych układu, a także sposób realizacji celu windykacyj-

nego problemu na pierwszy plan wysuwa się kwestia związana z charakterem skutków prawnych likwidacji układowej, która za przedmiot ma przedsiębiorstwo upadłego, ewentualnie jego zorganizowaną część.

1. Przedsiębiorstwo jako przedmiot likwidacji układowej

W doktrynie i orzecznictwie tradycyjnie rozróżnia się trojaki rozumienie pojęcia przedsiębiorstwa: podmiotowe, przedmiotowe i funkcjonalne. Taki podział widoczny był już wyraźnie w okresie międzywojennym ubiegłego wieku, a z dorobku piśmiennictwa tamtego okresu nauka korzysta do chwili obecnej⁷. Termin przedsiębiorstwo w znaczeniu funkcjonalnym używany jest dla oznaczenia pewnej stałej aktywności gospodarczej lub zawodowej prowadzonej w celach zarobkowych. Za normatywną podstawę takiego rozumienia wskazuje się przepisy kodeksu cywilnego, np. art. 583, 744, 765⁸, jak również art. 2 ustawy z 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej⁹. Z punktu widzenia tej definicji nie jest istotne czy przedsiębiorca faktycznie posiada przedsiębiorstwo, np. przedstawiciel wolnego zawodu¹⁰. Także w europejskim prawie konkurencji dominuje funkcjonalna definicja przedsiębiorstwa, zgodnie z którą o samodzielności przedsiębiorstwa w sensie prawnym świadczy jego zdolność konkurowania, a tym samym gospodarcza samodzielność, a nie podmiotowość prawna w tradycyjnym tego słowa znaczeniu¹¹. W rozumieniu podmiotowym przedsiębiorstwo występuje jako podmiot stosunków prawnych, wyposażony w osobowość prawną na mocy art. 33 Kodeksu cywilnego oraz przepisów szczególnych – ustawy z dnia 25 września 1981 r. o przedsiębiorstwach państwowych¹², prowadzący przedsiębiorstwo we wspomnianym

nego, bardziej zbliża tę instytucję do upadłości likwidacyjnej. Powyższe uwagi pozwalają na zasygnalizowanie kwestii, że przyjęta przez ustawodawcę metoda regulacji układu likwidacyjnego, jak również co istotniejsze przynależność tej instytucji do upadłości układowej, rzutuje w pewnym zakresie na odmienną skutków prawnych likwidacji majątku upadłego prowadzonej na podstawie układu wobec likwidacji przeprowadzanej według przepisów ustawy o likwidacji masy upadłości. Co warte uwagi, cele w obu wariantach likwidacji pozostają tożsame.

⁷ Zob. M. Litwińska, *Pojęcie przedsiębiorstwa w prawie cywilnym i handlowym. Przedsiębiorstwo jako przedmiot obrotu*, cz. I, „Przegląd Prawa Handlowego” 1993, nr 1, s. 8 i n. z podaną tam obszerną literaturą; R. Adamus, J. Kremis [w:] *Podstawy prawa cywilnego*, red. E. Gniewek, C. H. Beck, Warszawa 2005, s. 105.

⁸ K. Kruczałak, *Prawo handlowe. Zarys wykładu*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1998, s. 87.

⁹ W. Szydło, *Przedsiębiorstwo w znaczeniu przedmiotowym i jego zbycie, a sytuacja prawna koncesji, licencji i zezwoleń w kontekście art. 551 kodeksu cywilnego*, „Prawo Spółek” 2006, nr 4, s. 41 i n.

¹⁰ Tak J. Widło, *Rozporządzenie przedsiębiorstwem*, Zakamycze, Kraków 2002, s. 20.

¹¹ A.M. Kępa, *Małe i średnie przedsiębiorstwa w aquis communautaire*, „Glosa” 2004, nr 5.

¹² Tj. Dz.U. z 2002 r. nr 112, poz. 981 z późn. zm.

wcześniej znaczeniu funkcjonalnym. Właśnie przedsiębiorstwo państwowe jest najczęściej podawane jako najbardziej reprezentatywny przykład przedsiębiorstwa w znaczeniu podmiotowym¹³. W istocie podmiotowe ujęcie przedsiębiorstwa jest tożsame z pojęciem przedsiębiorcy zawartym w art. 43¹ kc, albowiem odnosi się do osoby, jednostki organizacyjnej posiadającej zdolność do podejmowania i wykonywania działalności gospodarczej¹⁴. Co do podmiotowego ujmowania przedsiębiorstwa w piśmiennictwie podnosi się krytykę. Zważywszy, że ustawodawca posługuje się terminem „przedsiębiorca” i „przedsiębiorstwo”.

Z kolei przedmiotowe ujęcie przedsiębiorstwa zostało przez ustawodawcę zdefiniowane w art. 55¹ kc. Zawarta w art. 55¹ kc definicja przedsiębiorstwa nawiązuje do tzw. wąskiego pojmowania majątku obejmującego jedynie aktywa, wskazując jednoznacznie, iż poza zakresem pojęcia przedsiębiorstwa pozostają zobowiązania i obciążenia związane z jego prowadzeniem. Kwestia czy ustawowa definicja przedsiębiorstwa winna obejmować zobowiązania związane z jego prowadzeniem jest w piśmiennictwie sporna. Zdecydowanie za aktualnym brzemieniem przepisu art. 55¹ kc opowiada się E. Skowrońska-Bocian¹⁵, jak również W.J. Katner¹⁶. Z kolei za „ustawowym” włączeniem w obręb definicji przedsiębiorstwa zobowiązań opowiada się Z. Radwański, który wskazuje, że większość zobowiązań związanych z prowadzeniem przedsiębiorstwa będzie wynikać z umów zawartych z klientelą przedsiębiorcy, także z dostawcami i pożyczkodawcami, a przedsiębiorstwa nie można traktować w oderwaniu od jego klientów i umów zawieranych w ramach prowadzonej działalności. Co więcej, wyłączenie zobowiązań z zakresu definicji przedsiębiorstwa pomniejsza jego aspekt funkcjonalny, eksponując w pierwszej mierze składniki materialne, które co prawda umożliwiają prowadzenie działalności gospodarczej, niemniej jednak mają „z natury” charakter zastępowalny, a co za tym idzie nie odgrywają tak istotnego znaczenia przy określeniu charakteru prawnego przedsiębiorstwa¹⁷. Jak wskazano powyżej, przedmiotowa definicja przedsiębiorstwa, poprzez użycie sformułowania „w szczególności”, zawiera jedynie przykładowe wyliczenie poszczególnych składników, które wchodzi w jego skład, powiązanych ze sobą funkcjonalnie i przeznaczonych do wykonywania działalności gospodarczej.

¹³ Zob. J. Widło, *Rozporządzenie...*, op. cit., s. 18.

¹⁴ W.J. Katner [w:] *Kodeks cywilny. Część ogólna. Komentarz*, red. M. Pyziak-Szafnicka, LEX 2009, teza 1 do art. 55¹; idem [w:] *System prawa prywatnego. Prawo cywilne – część ogólna*, t. 1, red. M. Safjan, C.H. Beck, Warszawa 2012, s. 1345.

¹⁵ E. Skowrońska-Bocian [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. K. Pietrzykowski, t. I, C.H. Beck, Warszawa 2004, s. 184.

¹⁶ W. J. Katner [w:] *System prawa prywatnego*, t. 1, op. cit., s. 1348.

¹⁷ Z. Radwański, *Projekt Księgi pierwszej Kodeksu Cywilnego*, materiały udostępnione na stronie Ministerstwa Sprawiedliwości, <http://bip.ms.gov.pl/pl/dzialalnosc/komisje-kodyfikacyjne/komisja-kodyfikacyjna-prawa-cywilnego>.

Nie jest bowiem możliwe enumeratywne wyliczenie wszystkich ewentualnych składników przedsiębiorstwa in abstracto, a w skład przedsiębiorstwa bardzo często mogą jeszcze wchodzić inne elementy, niewymienione w komentowanym przepisie, wśród których najczęściej wymienia się klientelę, renomę, dobre imię (tzw. *good will*), organizację wewnętrzną czy też know-how¹⁸. Dopiero funkcjonalne połączenie poszczególnych elementów w konkretnym przedsiębiorstwie – czyli ustawowe „zorganizowanie” – sprawia, iż wartość gospodarcza całego przedsiębiorstwa jest większa, a czasem zdecydowanie większa, niż poszczególnych przedmiotów (praw) wchodzących w jego skład. Wskazuje to na istotne znaczenie, jakie odgrywa aspekt funkcjonalny przy definiowaniu pojęcia przedsiębiorstwa.

Podkreślenia wymaga, że obok powyżej przedstawionego trojakiego rozumienia pojęcia „przedsiębiorstwo”, które choć nie bezkrytycznie, jest dość powszechnie przyjmowane w piśmiennictwie, proponuje się czwarte, tj. ujęcie przedmiotowo-funkcjonalne¹⁹.

W przepisach Prawa upadłościowego i naprawczego pojęcie przedsiębiorstwo pojawia się wielokrotnie. Tytułem przykładu można wskazać chociażby art. 2 ustawy – „przedsiębiorstwo dłużnika”, jak również przepisy o likwidacji masy upadłości. Z punktu widzenia regulacji Prawa upadłościowego i naprawczego kluczowe znaczenie będzie miało przedmiotowe ujęcie przedsiębiorstwa, a zatem definicja legalna zawarta w art. 55¹ kc. Sięgnięcie do przedmiotowej definicji należy uznać za uzasadnione. Fakt, że w przypadku pojęcia przedsiębiorstwa, inaczej niż w odniesieniu do pojęcia przedsiębiorca ustawodawca nie zawarł wyraźnego odesłania do regulacji kodeksu cywilnego, nie ma tutaj rozstrzygającego znaczenia. Kluczowym argumentem jest, że materialne prawo upadłościowe przynależy do dziedziny prawa prywatnego. Przedsiębiorstwo w Prawie upadłościowym i naprawczym będzie zatem występować jako przedmiot czynności prawnych. W przypadku upadłości likwidacyjnej zasadniczo będą to czynności prawne syndyka przyjmujące postać dzierżawy, względnie sprzedaży przeprowadzanej w ramach masy upadłości. Z kolei w ramach upadłości układowej przedsiębiorstwo może być przedmiotem zarządu przymusowego, jeżeli propozycje układowe przewidują, stosownie do treści art. 294 ust. 2 *in fine*, taki sposób zabezpieczenia wykonania układu. Ponadto w przypadku przyjęcia układu likwidacyjnego przedsiębiorstwo, wzorem likwidacji prowadzonej przez syndyka, może być przedmiotem umowy sprzedaży, jak i przedmiotem nabycia, a ściślej przyjęcia przez wierzycieli (art. 275 *in fine*).

¹⁸ M. Litwińska, *Pojęcie...*, op. cit., s. 10.

¹⁹ W. Katner wyraził pogląd, że „[...] na gruncie prawnym występowało dotąd trojkie rozumienie terminu przedsiębiorstwo: podmiotowe, przedmiotowe i funkcjonalne, a w wyniku dalszych zmian ustawodawczych jest nawet czwarte rozumienie, tzn. przedmiotowo-funkcjonalne”, zob. W.J. Katner [w:] *System...*, op. cit., s. 1350 i cytowana tam literatura.

2. Typ następstwa prawnego

Jak już wskazano przedsiębiorstwo może być przedmiotem likwidacji, tak w ramach upadłości likwidacyjnej, jak i upadłości układowej. Układ likwidacyjny może przewidywać sprzedaż przedsiębiorstwa w drodze przetargu, względnie sprzedaż na rzecz osoby wskazanej w treści układu, jak i przejęcie przedsiębiorstwa przez wierzycieli albo pojedynczego wierzyciela. W każdym z zasygnalizowanych przypadków będzie występować nabycie (sukcesja) określonej masy majątkowej tworzącej przedsiębiorstwo. Na tle zmiany stosunków własnościowych nasuwa się pytanie o rodzaj sukcesji (następstwa prawnego), przy czym w pierwszej kolejności konieczne jest dokonanie kwalifikacji aktu prawnego na podstawie, którego dochodzi do nabycia przedsiębiorstwa. W sytuacji gdy likwidacja majątku upadłego, zgodnie z treścią układu, będzie przebiegać według przepisów o likwidacji masy upadłości kwalifikacja zdarzenia prawnego jest oczywista zważywszy, że dojdzie do zawarcia umowy sprzedaży przedsiębiorstwa. Z drugiej strony, jeżeli układ będzie przewidywał likwidację majątku poprzez jego przejęcie przez wierzycieli, obrona zaprezentowanego stanowiska wymaga uprzedniej kwalifikacji układu, jako czynności prawnej. Zagadnienie kwalifikacji prawnej układu w literaturze przedmiotu jest co do zasady sporne. Najbardziej rozpowszechnione są koncepcje ujmujące układ jako: umowę²⁰, ugodę sądową²¹, orzeczenie sądowe²² oraz jako akt prawa materialnego *sui generis*. Ostatnia z przedstawionych koncepcji zyskiwała szerokie grono zwolenników pod rządami Prawa upadłościowego oraz Prawa o postępowaniu układowym²³. Ma ona również zwolenników na gruncie Prawa

²⁰ W okresie międzywojennym ku takiej koncepcji skłaniali się m.in. O. Buber, zob. O. Buber, *Polskie prawo upadłościowe*, Wydawnictwo Stowarzyszenia Przedstawicieli Handlowych, Warszawa 1936, s. 146 oraz W. Gawlas i W. Jonsik, zob. W. Gawlas, W. Jonski, *Prawo upadłościowe. Komentarz*, W. Wilak, Poznań 1935, s. 184. Na gruncie obecnie obowiązującego stanu prawnego wydaje się, że ku koncepcji umowy skłania się A. Witosz, przy czym autor wyraźnie zaznacza, iż o umownym charakterze układ można mówić w sytuacji, gdy autorem propozycji układowych pozostaje dłużnik, zob. A. Witosz, *Spółka w upadłości układowej*, LexisNexis, Warszawa 2008, s. 86.

²¹ F. Zedler [w:] F. Zedler, A. Jakubecki, *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, wyd. 2, Wolters Kluwer, Warszawa 2006, s. 33; J. Rażewski, *Prawo upadłościowe. Komentarz praktyczny*, Glob, Toruń 1999, s. 305; P. Pogonowski, *Zdolność układowa według polskiego prawa o postępowaniu układowym*, „Prawo Spółek” 1999, nr 2, s. 34.

²² M. Allerhand, *Prawo Upadłościowe. Komentarz, Orzecznictwo*, Wydawnictwo STU, Bielsko-Biała 1999, s. 702; Z. Świeboda, *Komentarz do prawa upadłościowego i prawa o postępowaniu układowym*, Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 1996, s. 185-186; J. Korzonek, *Prawo upadłościowe i prawo o postępowaniu układowym. Komentarz*, Księgarnia Powszechna, Kraków 1935, s. 134.

²³ K. Piasecki, *Prawo...*, op. cit., s. 295; D. Czajka, *Układ w prawie układowym*, Wydawnictwo Zrzeszenia Prawników Polskich, Warszawa 2002, s. 110; S. Gurgul, *Prawo upadłościowe i układowe. Komentarz*, C.H. Beck, Warszawa 2002, s. 614; P. Nazarewicz, *Układ w postępowaniu upadłościowym (I)*, „PPH” 1994, nr 1, s. 1; M. Pannert, *Upadłość a układ. Ewolucja*

upadłościowego i naprawczego²⁴. Co do ostatniej z przedstawianych koncepcji w piśmiennictwie formułuje się pewne zastrzeżenia²⁵. Nie wdając się w głębszą analizę poszczególnych koncepcji pojawiających się w piśmiennictwie wydaje się, że układ stanowi autonomiczną instytucję prawa upadłościowego, akt prawny *sui generis*, a tym samym jest to czynność prawna. Z kolei orzeczenie w przedmiocie zatwierdzenia układu należy rozpatrywać wyłącznie w aspekcie skuteczności układu, tj. wywołania przez niego określonych skutków prawnych, zarówno w sferze procesowej²⁶, jak i materialnoprawnej. Tym samym można stwierdzić, że w każdym z zasygnalizowanych przypadków podstawą nabycia przedsiębiorstwa będzie czynność prawna. Brakuje przesłanek do odrębnego traktowania poszczególnych przypadków likwidacji majątku upadłego na podstawie układu co do typu i zakresu sukcesji po stronie nabywcy, w tym zwłaszcza nabywcy przedsiębiorstwa upadłego.

W doktrynie prawa cywilnego zaznaczają się trzy podziały sposobów nabycia praw podmiotowych²⁷. Po pierwsze, wyróżnia się nabycie pod tytułem ogólnym (sukcesję uniwersalną) oraz pod tytułem szczególnym (sukcesję syngularną), przy czym podkreśla się, iż zakres pojęcia sukcesji zależy w znacznej mierze od ujęcia następstwa prawnego²⁸. Po drugie, mowa jest o nabyciu pierwotnym i pochodnym oraz po trzecie, o nabyciu konstytutywnym i translatywnym.

Pod pojęciem sukcesji syngularnej rozumie się nabycie indywidualnie oznaczonego prawa lub praw podmiotowych. Z kolei sukcesja uniwersalna oznacza nabycie całego majątku lub części jakiegoś majątku na podstawie jednego zdarzenia prawnego²⁹. Innymi słowy chodzi o wstąpienie w ogół praw, a co za

pojęć, „Edukacja Prawnicza” 2005, nr 12. Por. również postanowienie SN z 12 kwietnia 2001 r., II CKN 1349/00.

²⁴ S. Gurgul, *Układ w postępowaniu upadłościowym*, „Monitor Prawniczy” 2007, nr 2, s. 75; Z. Świeboda, *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, LexisNexis, Warszawa 2006, s. 344; K. Piasecki, *Ustawa prawo upadłościowe i naprawcze*, ABC, Warszawa 2004, s. 251.

²⁵ Zob. M. Kuźnik, *Charakter prawny układu w postępowaniu układowym* [w:] *Umowy gospodarcze*, red. J. Gospodarek, Wydawnictwo SGH, Warszawa 2010.

²⁶ Prawomocne zatwierdzenie układu skutkuje m. in. powstaniem tytułu egzekucyjnego, stosownie do treści art. 295 *pun.* Ponadto z pewnymi zastrzeżeniami do układu likwidacyjnego, prawomocne zatwierdzenie układu stanowi podstawę do zakończenia postępowania upadłościowego (zob. art. 296 *pun.*).

²⁷ Z. Radwański, *Prawo cywilne – część ogólna*, wyd. 7, C.H. Beck, Warszawa 2004, s. 100; A. Wolter, J. Ignatowicz, K. Stefaniuk, *Prawo cywilne. Zarys części ogólnej*, Wydawnictwo Prawnicze PWN, Warszawa 2002, s. 143; A. Szpunar, *O pierwotnym i pochodnym nabyciu prawa podmiotowego*, „Rejent” 1999 nr 8, s. 111; M. Pyziak-Szafnicka [w:] *System prawa prywatnego*, T. 1, *Prawo cywilne – część ogólna*, red. M. Safian, C.H. Beck, Warszawa 2012, s. 871; E. Gniewek [w:] *Podstawy...*, op. cit., s. 168-169.

²⁸ M. Pyziak-Szafnicka [w:] *System...*, op. cit., s. 871-872. Autorka opowiada się za odnoszeniem terminu sukcesja do nabycia pochodnego translatywnego, tj. dla oznaczenia sytuacji, gdy następca wstępuje w prawa poprzednika.

²⁹ M. Pyziak-Szafnicka [w:] *System...*, op. cit., s. 871; Z. Radwański, *Prawo...*, op. cit., s. 102-103, E. Gniewek [w:] *Podstawy...*, op. cit.

tym idzie również w ogół obowiązków poprzednika prawnego, co najmniej zaś w ogół praw stanowiących majątek odrębny wraz z obciążającymi go obowiązkami³⁰. Nie jest jednocześnie wykluczone, że zakres praw nabytych indywidualnie będzie również szeroki, jak zakres praw tworzących majątek będącego przedmiotem sukcesji uniwersalnej. Oczywiście różnica we wskazanych przypadkach sprowadza się do tego, że w przypadku nabycia zespołu praw podmiotowych drogą sukcesji syngularnej występuje szereg następstw prawnych, zaś w przypadku sukcesji uniwersalnej – jedno następstwo prawne³¹. Nie sposób nie zauważyć, że na podstawie układu likwidacyjnego może dochodzić do zbycia lub przejęcia majątku upadłego, który będzie zazwyczaj stanowić zorganizowany zespół składników tworzących przedsiębiorstwo. Występuje zatem nabycie tzw. majątku odrębnego na podstawie jednego zdarzenia prawnego. Będzie to, w zależności od sposobu likwidacji majątku upadłego, przyjęcie układu, przy czym skutki wystąpią dopiero z chwilą jego prawomocnego zatwierdzenia lub zawarcie, w ramach wykonania zatwierdzonego układu, umowy sprzedaży. Nie sposób nie zauważyć, że występujące w porządku prawnym przypadki sukcesji uniwersalnej mają wyraźną podstawę prawną, jak chociażby przy dziedziczeniu³², czy też w przypadku przekształceń podmiotowych spółek prawa handlowego³³. Sukcesję uniwersalną ustawodawca przewidział również w art. 40 ustawy z dnia 30 sierpnia 1996 o komercjalizacji i prywatyzacji³⁴. Natomiast w regulacji Prawa upadłościowego i naprawczego brak takiej wyraźnej podstawy prawnej w zakresie układu likwidacyjnego. Ponadto okoliczność, iż przedmiotem przejęcia będzie przedsiębiorstwo upadłe również nie daje obecnie podstaw do formułowania wniosku, że jest to przypadek sukcesji uniwersalnej³⁵. Również fakt, że przejęcie majątku następuje na podstawie zdarzenia, jakim jest przyjęcie i zatwierdzenie układu nie prowadzi do wniosku, iż jest to przypadek sukcesji uniwersalnej. Powyższe rozważania prowadzą do wniosku, że w analizowanym przypadku mamy do czynienia z sukcesją syngularną, a ściślej z „wiązką” sukcesji syngularnych. Za decydujący należy uznać argument, iż brakuje wyraźnej podstawy prawnej wskazującej na występowanie sukcesji uniwersalnej. Ponadto przypadków sukcesji uniwersalnej nie można wywodzić na zasadzie domniemania. Dyspozycja, jaką ustawo-

³⁰ S. Grzybowski, *Prawo cywilne. Zarys części ogólnej*, PWN, Warszawa 1985, s. 125.

³¹ S. Grzybowski, *Prawo...*, op. cit., s. 125; Z. Radwański, *Prawo...*, op. cit., s. 103.

³² Z. Radwański, *Prawo...*, op. cit., s. 103, E. Gniewek [w:] *Podstawy...*, op. cit., s. 170.

³³ Art. 494 i 531 kodeksu spółek handlowych;

³⁴ Dz.U. Nr 118, poz. 561 ze zm.

³⁵ Zob. uzasadnienie uchwały SN z 25 czerwca 2008 r. III CZP 45/08, gdzie Sąd Najwyższy wyraźnie odrzucił możliwość sukcesji uniwersalnej przy nabyciu przedsiębiorstwa. Z kolei w wyroku z 4 kwietnia 2007 r. Sąd Najwyższy stwierdził, że nabywca przedsiębiorstwa przejmuje długi związane z jego prowadzeniem tylko za zgodą wszystkich wierzycieli. W razie braku takiej zgody, na podstawie art. 554 kc, nabywca odpowiada ze zbywcą przedsiębiorstwa solidarnie, zob. wyrok SN z 4 kwietnia 2007 r. V CSK 3/07, „Monitor Prawniczy” 2007/9/460.

dawca zawarł w art. 55² kc, nie stanowi wystarczającej podstawy do przyjęcia, że występuje tutaj przypadek sukcesji uniwersalnej. W piśmiennictwie słusznie wskazuje się, że zbycie całego przedsiębiorstwa uno actu nie może stanowić przypadku sukcesji uniwersalnej, albowiem przedmiotem rozporządzenia w tym przypadku jest jeden przedmiot – przedsiębiorstwo, stanowiące samoistne dobro prawne, a nie cały majątek przedsiębiorcy³⁶. Definicja zawarta w art. 55¹ kc prowadzi do wniosku, że ustawodawca traktuje przedsiębiorstwo jako odrębną kategorię prawną, do której przedsiębiorcy przysługuje określone prawo podmiotowe, utożsamianą z mieniem w rozumieniu art. 44 kc³⁷. Niemniej jednak fakt, iż w przypadku przedsiębiorstwa występuje określona masa majątkowa, nie uprawnia do przyjęcia, że dochodzi do sukcesji uniwersalnej. Ponadto obecna redakcja art. 55¹ kc nie obejmuje jako składników przedsiębiorstwa zobowiązań związanych z prowadzoną działalnością gospodarczą. Przedmiotowa definicja, wzorem art. 40 kh nawiązuje do wąskiego ujmowania przedsiębiorstwa, tj. utożsamiania go wyłącznie z aktywami³⁸. Przejście na nabywcę przedsiębiorstwa zobowiązań związanych z jego prowadzeniem nie może się odbyć bez zgody wierzycieli. Reasumując powyższe należy wskazać, że nabycie przedsiębiorstwa upadłego z punktu widzenia powyższego podziału na sukcesję uniwersalną i syngularną powinno być oceniane identycznie, niezależnie od trybu postępowania upadłościowego³⁹. W przepisach Prawa upadłościowego i naprawczego o likwidacji masy upadłości brakuje również regulacji wskazującej na sukcesję uniwersalną nabywcy przedsiębiorstwa upadłego⁴⁰.

Z kolei ocena klasyfikacji nabycia przedsiębiorstwa upadłego z perspektywy podziału nabycia na pierwotne i pochodne przebiegać będzie odmiennie, w zależności od trybu w jakim prowadzone było postępowania upadłościowe.

W piśmiennictwie wyrażono pogląd, że nabycie przedsiębiorstwa upadłego w postępowaniu upadłościowym obejmującym likwidację majątku upadłego jest co do zasady nabyciem pierwotnym⁴¹. Uzasadnienia dla takiej tezy poszukuje się przede wszystkim w przepisach ustawy określających skutki sprzedaży przed-

³⁶ Por. E. Gniewek [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. E. Gniewek, P. Machnikowski, wyd. 5, C.H. Beck, Warszawa 2013, art. 55² nb 3; E. Skowrońska-Bocian [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 1, Wyd. 7, C.H. Beck, Warszawa 2013, art. 55² nb 4.

³⁷ Zob. E. Norek, *Przedsiębiorstwo w obrocie gospodarczym*, wyd. 2, LexisNexis, Warszawa 2008, s. 34.

³⁸ Por. postanowienie SN z 20.10.2011 r., IV CSK 53/11, LEX nr 1102657 oraz postanowienie SN z 3.12.2009 r., II CSK 215/09, LEX nr 551060.

³⁹ Por. R. Adamus, *Przedsiębiorstwo upadłego w upadłości likwidacyjnej*, Wolters Kluwer, Warszawa 2011, s. 190.

⁴⁰ Por. postanowienie SN z 24.10.2010 r., V CSK 338/09, LEX nr 688055.

⁴¹ P. Zimmermann, *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, wyd. 2, C.H. Beck, Warszawa 2012, art. 317 nb 7; S. Gurgul, *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, wyd. 9, C.H. Beck, Warszawa 2013, art. 317 nb 5; L. Guza [w:] *Prawo...*, op. cit., red. A. Witosz, wyd. 4, teza 7 do art. 317; A. Jakubecki [w:] F. Zedler, A. Jakubecki, *Prawo...*, op. cit., wyd. 3, teza 6 do art. 317.

siębiorstwa upadłego. Stosownie do treści art. 317 ust. 2 pun nabywca przedsiębiorstwa upadłego nabywa je w stanie wolnym od obciążeń i nie odpowiada za zobowiązania upadłego. Należy przy tym zaznaczyć, że nabycie rzeczy w postępowaniu egzekucyjnym ma charakter nabycia pierwotnego, niemniej nabycie przedsiębiorstwa w postępowaniu egzekucyjnym ma charakter pochodny, z uwagi na brak wyłączenia odpowiedzialności za zobowiązania i brak skutku w postaci wygaśnięcia obciążeń rzeczowych. Zdaniem R. Adamusa konsekwencją poglądu o pierwotnym nabyciu przedsiębiorstwa w postępowaniu upadłościowym obejmującym likwidację majątku upadłego jest m.in. brak odpowiedzialności z tytułu rękojmi za wady przedsiębiorstwa. Tym samym nabywca przedsiębiorstwa upadłego nie ponosi osobistej odpowiedzialności za długi upadłego⁴², w przeciwieństwie do zasad określonych w art. 55⁴ kc i art. 1064²¹ i 1064²² kpc. Jako ratio legis takiego rozwiązania wskazuje się okoliczność, że roszczenia wierzycieli w przypadku sprzedaży przedsiębiorstwa w postępowaniu upadłościowym podlegają zaspokojeniu z ceny uzyskanej z jego sprzedaży, co nie musi wystąpić, gdy do sprzedaży przedsiębiorstwa dojdzie na zasadach ogólnych⁴³.

Z kolei nabycie przedsiębiorstwa upadłego na podstawie zatwierzonego układu, czy to poprzez jego przejęcie, czy też na podstawie umowy sprzedaży zawartej na etapie jego wykonania, będzie miało charakter pochodny. W tym miejscu nasuwa się pytanie o możliwości stosowania przepisów wskazujących na pierwotny charakter nabycia w toku likwidacji upadłościowej, tj. art. 313 ust. 1 oraz 317 ust. 2 pun. Przywołane przepisy umiejscowione są w tytule VII części pierwszej ustawy „Likwidacja masy upadłości”, a regulacja zawarta w ust. 2 art. 317 zasadniczo przesądza o pierwotnym charakterze nabycia przedsiębiorstwa. Zgodnie z treścią art. 271 ust. 1 pun układ może przewidywać likwidację majątku upadłego według przepisów o likwidacji masy upadłości. Analizowany przepis zawiera zatem „swoiste” odwołanie, przy czym ustalenie jego zakresu, zważywszy lakoniczne sformułowanie przepisu, może powodować pewne wątpliwości. W systematyce Prawa upadłościowego i naprawczego problematyka likwidacji masy upadłości uregulowana jest w tytule VII ustawy. Likwidacja majątku upadłego, uwzględniając specyfikę postępowania upadłościowego z możliwością zawarcia układu, będzie w tym przypadku przeprowadzona dopiero po prawomocnym zatwierdzeniu układu. Kierując się tymi względami w literaturze przed nowelą z dnia 6 marca 2009 r.⁴⁴ przyjmowa-

⁴² A. Jakubecki [w:] A. Jakubecki, F. Zedler, *Prawo...*, op. cit., Wyd. 3, teza 6 do art. 317; R. Adamus, *Przedsiębiorstwo...*, op. cit., s. 195; S. Gurgul, *Prawo...*, op. cit., wyd. 7, s. 973; I. Pietrzak, *Odpowiedzialność nabywcy przedsiębiorstwa za długi upadłego*, „Prawo Spółek” 2005, nr 2, s. 36 i n.; E. Norek, *Przedsiębiorstwo...*, op. cit., s. 96; K. Szymański, *Odpowiedzialność podatkowa nabywcy przedsiębiorstwa upadłego w procesie upadłości obejmującej likwidację majątku upadłego*, „Przegląd Podatkowy” 2006, nr 4, s. 33 i n.

⁴³ R. Adamus, *Przedsiębiorstwo...*, op. cit.; M. Wilejczyk, *Zbycie przedsiębiorstwa*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2004, s. 272.

⁴⁴ Ustawa z dnia 6 marca 2009 r. o zmianie ustawy Prawo upadłościowe i naprawcze, ustawy

no, że wspomniany zwrot należy odnosić wyłącznie do sposobu sprzedaży majątku upadłego, tj. sprzedaży w drodze przetargu, o którym mowa w art. 320 *pun*, czy też sprzedaży składników majątku upadłego z wolnej ręki⁴⁵. Jednocześnie wskazywano, że w tym przypadku nie ma wymogu uzyskania zgody sędziego – komisarza we wszystkich tych przypadkach, o których ustawodawca wspomina w art. 306 i n. *pun*⁴⁶. Uwzględniając stanowisko doktryny ustawodawca w znowelizowanym art. 271 w ust. 2 zawarł regułę, zgodnie z którą likwidacja prowadzona na podstawie układu nie narusza praw oraz skutków ujawnienia praw i roszczeń osobistych, ciążących na składnikach majątku upadłego. W piśmiennictwie wyrażono również pogląd, że art. 317 ust. 2 w zw. z art. 271 ust. 2 *pun* ma zastosowanie do likwidacji przedsiębiorstwa na podstawie zatwierdzonego układu likwidacyjnego, albowiem wyjątek dotyczący zastosowania art. 313 ust. 2 *pun* nie powinien być rozszerzany na art. 317 *pun*⁴⁷. W istocie autor odwołuje się do wnioskowania a contrario, które nie wydaje się w tym przypadku dopuszczalne. Autor uważa, że wykładnia gramatyczna, wsparta dodatkowo regułami wykładni systemowej, przemawia jednak za wnioskiem odmiennym, co nie wyklucza, że stanowisko sformułowane przez F. Zedlera można traktować jako wniosek de lege ferenda. Likwidacja majątku upadłego dokonywana na podstawie zatwierdzonego układu nie jest regulowana przepisami tytułu VII Prawa upadłościowego i naprawczego. Jak już wcześniej podkreślano doktryna przed nowelizacją art. 271 *pun* dokonaną ustawą z dnia 6 marca 2009 r. przyjmowała, że układ likwidacyjny nie wywołuje skutków określonych w art. 313 ust. 2 *pun*. Z obecnego brzmienia art. 271 ust. 2 *pun* nie sposób wyprowadzić wniosku, że do skutków likwidacji majątku upadłego na podstawie układu odpowiednio stosuje się przepisy regulujące skutki likwidacji upadłościowej, z wyłączeniem tych, które określono w art. 313 ust. 2 *pun*. Ponadto wypada zauważyć, że konsekwencje wynikające z art. 313 ust. 2 oraz 317 ust. 2 *pun* są w przypadku upadłości likwidacyjnej skorelowane z innymi przepisami tytułu VII, które nie mają zastosowania do likwidacji układowej. Reasumując powyższe rozważania, regulacja art. 317 ust. 2 *pun* nie znajduje zastosowania do przypadku układu likwidacyjnego. Powyższy stan prawny nie daje podstaw do przyjęcia, że sprzedaż przedsiębiorstwa upadłego na podstawie zatwierdzonego układu

o Krajowym Rejestrze Sądowym oraz ustawy o bankowym Funduszu Gwarancyjnym (Dz.U. z 2009 r., Nr 53, poz. 434).

⁴⁵ F. Zedler [w:] A. Jakubecki, F. Zedler, *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, wyd. 2, Zakamycze – Wolters Kluwer, Warszawa 2010, s. 773; S. Gurgul, *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, wyd. 6, s. 776; zob. również A. Witosz [w:] *Prawo...*, op. cit., red. A. Witosz, wyd. 4, teza 1 do art. 271; *Aukcja...*, op. cit., s. 1461 i n.; D. Czajka, *Prawo upadłościowe*, Wydawnictwo Zrzeszenia Prawników Polskich, Warszawa 2004, s. 223.

⁴⁶ F. Zedler [w:] J.A. Jakubecki, F. Zedler, *Prawo upadłościowe...*, op. cit.; A. Witosz [w:] *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, red. A. Witosz, wyd. 2, LexisNexis, Warszawa 2008, teza 1 do art. 271.

⁴⁷ F. Zedler [w:] A. Jakubecki, F. Zedler, *Prawo upadłościowe...*, op. cit., teza 8 do art. 271.

ma charakter pierwotny, tj. nabycie, następuje w stanie wolnym od ewentualnych obciążeń. W konsekwencji przy nabyciu przedsiębiorstwa na podstawie układu nie zostają wyłączone ogólne reguły odpowiedzialności nabywcy za długi związane z prowadzonym przedsiębiorstwem, w tym zwłaszcza w stosunku do wierzycieli pozaukładowych.

Nabycie przedsiębiorstwa upadłego, zarówno na podstawie zatwierdzonego układu, jak i w toku postępowania likwidacyjnego będzie miało charakter nabycia translatywnego. Nie występuje w tych przypadkach z nabycie konstytutywne⁴⁸.

3. Zakres sukcesji nabywcy przedsiębiorstwa

Z punktu widzenia likwidacji przedsiębiorstwa na podstawie zatwierdzonego układu istotnym zagadnieniem jest zakres sukcesji nabywcy, względnie nabywców, bo i taka ewentualność nie jest wykluczona. Analiza tego zagadnienia musi przebiegać według ogólnych zasad wynikających z Kodeksu cywilnego, albowiem przepisy tytułu VII części pierwszej Prawa upadłościowego i naprawczego nie znajdują tutaj odpowiedniego zastosowania. Niemniej jednak pewne modyfikacje zasad Kodeksu cywilnego będą podyktowane okolicznością, że zbycie przedsiębiorstwa następuje w związku z prowadzonym postępowaniem upadłościowym. Z treści art. 55² kc wynika reguła, że w razie braku odmiennych postanowień, dokonanie cywilnoprawnej czynności mającej za przedmiot przeniesienia przedsiębiorstwa, na nabywcę przechodzą wszystkie składniki wchodzące w jego skład. Powyższa reguła może doznawać ograniczeń również z uwagi na treść przepisów szczególnych (art. 55² kc in fine), w tym przepisów Prawa upadłościowego i naprawczego. Należy bowiem przyjąć, że na nabywcę nie będą przechodziły te składniki, które nie wchodziły w skład masy upadłości⁴⁹. W uzasadnieniu cytowanej już uchwały Sądu Najwyższego z dnia 28 czerwca 2008 r. wyrażono pogląd, że „[...] przy zawarciu umowy zbycia przedsiębiorstwa w rozumieniu art. 551 k.c. zachowują aktualność ograniczenia lub wyłączenia dopuszczalności przeniesienia poszczególnych składników tego przedsiębiorstwa wynikające z przepisów ustawy, zastrzeżenia umownego lub właściwości zobowiązania”. Wraz z przedsiębiorstwem nie mogą przejść na nabywcę te składniki przedsiębiorstwa, których przeniesienie wyklucza ustawa lub właściwość zobowiązania⁵⁰. Innymi słowy w przypadku nabycia przedsiębiorstwa, o czym było mowa wyżej, jest wykluczona sukcesja uniwersalna⁵¹. Tym samym na nabyw-

⁴⁸ Por. R. Adamus, *Przedsiębiorstwo...*, op. cit., s. 186.

⁴⁹ Tak R. Adamus w kontekście likwidacji upadłościowej. Zob. ibid, s. 191. Pogląd ten należy uwzględnić również w odniesieniu do likwidacji przeprowadzanej na podstawie układu.

⁵⁰ R. Adamus, *Przedsiębiorstwo...*, op. cit.

⁵¹ Co do zasady sukcesja uniwersalna nie zachodzi przy sprzedaży przedsiębiorstwa w ramach

cę nie przechodzą długi upadłego związane z prowadzonym przez niego przedsiębiorstwem. W literaturze wyrażono także odmienne zapatrywanie, według którego na nabywcę przechodzą zarówno prawa, jak i obowiązki wynikające ze stosunków zobowiązaniowych, których stroną był zbywca⁵². Przedstawione stanowisko nie zasługuje na aprobatę, albowiem pomija ono wykładnię gramatyczną art. 551 i 552 kc⁵³.

Nabycie przedsiębiorstwa, czy to na skutek jego sprzedaży, czy w ramach przejścia na podstawie art. 275 pun, odmiennie niż w przypadku upadłości likwidacyjnej, nie doprowadzi do przejścia na nabywcę uprawnień z tytułu koncesji, licencji, czy też zezwoleń przysługujących upadłemu. W ramach upadłości likwidacyjnej zastosowanie znajduje art. 317 ust 1 pun. Zgodnie z jego treścią „[...] na nabywcę przedsiębiorstwa upadłego przechodzą wszelkie koncesje, zezwolenia, licencje i ulgi, które zostały udzielone upadłemu, chyba że ustawa lub decyzja o ich udzieleniu stanowi inaczej”. Niemniej jednak, przepis ten nie ma zastosowania do likwidacji prowadzonej na podstawie układu, z uwagi na brak wyraźnego odwołania. Z kolei stosowanie przywołanego przepisu w drodze analogii wydaje się wątpliwe. Jak wskazywano przejście uprawnień wynikających z wydanych decyzji administracyjnych podlega innemu reżymowi niż instytucje cywilnoprawne. Wydaje się, iż za trafne należy uznać pojawiające się w piśmiennictwie głosy, iż wskazanie koncesji, licencji i zezwoleń jako składników przedsiębiorstwa nie może ex lege uprawniać do ich przenoszenia w drodze czynności cywilnoprawnej na innego nabywcę, gdyż trudno to zaakceptować z punktu widzenia teorii prawa administracyjnego, albowiem w konsekwencji pozostawiałoby to pewne istotne dla państwa dziedziny działalności gospodarczej poza jego kontrolą⁵⁴. Stanowisko takie znajduje również oparcie w poglądach wyrażanych w judykaturze, gdzie wyraźnie akcentuje się, iż „[...] koncesja zawiera uprawnienie ze sfery prawa administracyjnego. Wynikające zatem z koncesji uprawnienie do prowadzenia działalności gospodarczej w określonym zakresie jest uprawnieniem osobistym ze sfery prawa publicznego – administracyjnego, nie zaś prawa prywatnego – cywilnego”⁵⁵. Nadto w **uchwale z 10 października 2008 r. Naczelny Sąd Administracyjny** wyraził zapatrywanie, że uprawnienia do prowadzenia określonej działalności (w tym gospodarczej), przyznawane mocą decyzji organu administracji publicznej, są uprawnieniami osobistymi ze sfery prawa publicznego a nie prywatnego i dlatego co do zasady są wyłączone z obrotu cywilnopraw-

upadłości likwidacyjnej. Tak Ibid., s. 188.

⁵² E. Norek, *Przedsiębiorstwo w obrocie gospodarczym*, LexisNexis, Warszawa 2011, s. 178.

⁵³ Por. R. Adamus, *Przedsiębiorstwo...*, op. cit., 202.

⁵⁴ Tak m.in. W. Szydło, *Przedsiębiorstwo...*, op. cit., s. 41 i n.; C. Kosikowski, *Nowe regulacje prawne w zakresie swobody działalności gospodarczej*, „PiP” 2004, nr 10, s. 5 i n.; Z. Czarnik, *Glosa do uchwały NSA z 15.10.2008 r.*, II GPS 5/08, OSP 2009/2/17.

⁵⁵ Zob. uzasadnienie do wyroku NSA z 6.02.1995 r., II SA 1835/93, ONSA 1996/ 1/36; wyrok NSA z 20.02.2007 r., II OSK 350/06, LEX nr 344615.

nego (nie są zbywalne)⁵⁶. W przypadku upadłości likwidacyjnej istotny wyłom czyni tutaj art. 317 ust. 1 pun⁵⁷, który jednak nie ma zastosowania do nabycia przedsiębiorstwa na podstawie układu likwidacyjnego.

Podsumowanie

Jak zasygnalizowano na wstępie różnicy pomiędzy układem likwidacyjnym a układem restrukturyzacyjnym nie można sprowadzić wyłącznie do treści układu. Można nawet powiedzieć, że układ likwidacyjny jest instytucją hybrydową, zważywszy, że analiza skutków materialnoprawnych układu, a także sposób realizacji celu windykacyjnego, bardziej zbliża tę instytucję do upadłości likwidacyjnej, aniżeli do upadłości układowej. Wydaje się, że kwestia ta nie została do końca dostrzeżona przez ustawodawcę, który zasadniczo regulację układu likwidacyjnego w pierwotnym brzmieniu ograniczył do kwestii związanej z treścią składanych propozycji układowych i problematyki wyboru opcji układowej na etapie ogłaszania upadłości. Co więcej wypowiedzi piśmiennictwa i judykatury, które fragmentarycznie odnoszą się do problematyki postępowania upadłościowego, rzadko kiedy dostrzegają odmienność celów i skutków układu likwidacyjnego w stosunku do układu restrukturyzacyjnego. Nowelizacje Prawa upadłościowego i naprawczego, w tym zwłaszcza nowela z 6 marca 2009 r. uwzględniła powszechnie formułowane w piśmiennictwie wątpliwości co do braku oddziaływania układu likwidacyjnego na istnienie zabezpieczeń rzeczowych obciążających majątek upadłego. Ponadto usunięto kilka łatwo dostrzegalnych mankamentów związanych z układem likwidacyjnym, a dotyczących wskazania osoby odpowiedzialnej za wykonanie układu likwidacyjnego oraz określenia momentu, w którym powinno zapaść postanowienie w przedmiocie zakończenia postępowania upadłościowego. Podział układu na restrukturyzacyjny i likwidacyjny nie jest możliwy do przeprowadzenia w całej rozciągłości, albowiem szereg zagadnień, jak chociażby przyjęcie i zatwierdzenie układu, jest wspólnych dla obu jego postaci. Tym samym nie wydaje się celowe i pożądane wprowadzenie odrębnej regulacji dla układu likwidacyjnego. W dużej mierze wiązałoby się to z koniecznością powtórzenia regulacji prawnej, bądź konstruowania przepisów odsyłających. Natomiast w zakresie skutków układu likwidacyjnego obecna regulacja zawarta w tytule VI ustawy nie wydaje się wystarczająca. Powyższe uwagi skłaniają do sformułowania kilku wniosków de lege ferenda odnośnie do zakresu i metody regulacji układu likwidacyjnego.

⁵⁶ Uchwała NSA z 15.10.2008 r., II GPS 5/08, OSP 2009/2/17.

⁵⁷ Uregulowanie art. 317 ust 1 pun czyni wyłom od zasady, że dysponentem treści aktu administracyjnego jest wyłącznie organ administracyjny, zob. A. Jakubecki [w:] A. Jakubecki, F. Zedler, *Prawo...*, op. cit., wyd. 3, teza 3 do art. 317.

Na pierwszy plan wysuwa się kwestia związana z charakterem skutków likwidacji majątku upadłego na podstawie układu, w szczególności, gdy dotyczy to sprzedaży lub przejścia przedsiębiorstwa upadłego, względnie jego zorganizowanej części. Obecna redakcja art. 271 ust. 2 pun, ustalona nowelą z 6 marca 2009 r., potwierdziła jedynie interpretację powszechnie przyjmowaną w doktrynie, że do likwidacji układowej nie mają zastosowania przepisy dotyczące skutków likwidacji masy upadłości w ramach upadłości likwidacyjnej, zwłaszcza art. 313 i 317 pun, a tym samym nabycie składników majątku upadłego na podstawie układu ma charakter pochodny. Pojawiające się w doktrynie głosy dopuszczające możliwość stosowania art. 317 pun w przypadku układu likwidacyjnego, nie znajdują oparcia w treści obowiązujących przepisów. Niemniej jednak, zważywszy zbieżność celów likwidacji upadłościowej i układu likwidacyjnego ingerencja ustawodawcy w tę materię wydaje się pożądana. W pełni zasadna byłaby regulacja przewidująca odpowiednie stosowanie art. 317 ust. 1 pun w sytuacji, gdy do nabycia przedsiębiorstwa upadłego dochodzi w ramach zatwierzonego układu. Nie widać bowiem przeszkód, aby zakres sukcesji w przypadku nabycia przedsiębiorstwa na podstawie układu nie obejmował koncesji, licencji czy też zezwoleń udzielonych upadłemu. Okoliczność, że w takiej sytuacji przejście koncesji zezwoleń bądź licencji jest wątpliwe może zniechęcać potencjalnego nabywcę zainteresowanego kontynuacją działalności prowadzonej przez upadłego. Z kolei odpowiednie stosowanie przepisów tytułu VII ustawy wskazujących na pierwotny charakter sprzedaży w toku postępowania upadłościowego, nie jest już tak oczywiste, zważywszy brak jednoznacznej regulacji dotyczącej ochrony interesów wierzycieli pozaukładowych. W obecnym stanie prawnym brakuje odpowiednika art. 190 pu, który wyraźnie stanowił, że przyjęcie układu jest dopuszczalne, o ile wierzytelności wierzycieli uprzywilejowanych zostały zaspokojone lub zabezpieczone. Tym samym pełne rozciągnięcie skutków likwidacji upadłościowej na likwidację przeprowadzaną w drodze układu, aczkolwiek dyskusyjne, wymagałoby przyjęcia jednoczesnej regulacji wzorowanej na nieobowiązującym już art. 190 pu. Natomiast niewątpliwie rozwiązania legislacyjne, które przewidywałyby pierwotny charakter nabycia przedsiębiorstwa na podstawie układu mogłyby przyczynić się do większego zainteresowania tą instytucją jako alternatywą dla likwidacji upadłościowej.

Literatura

- Adamus R., *Przedsiębiorstwo upadłego w upadłości likwidacyjnej*, Wolters Kluwer, Warszawa 2011.
- Allerhand M., *Prawo upadłościowe. Komentarz, Orzecznictwo*. Wydawnictwo STU, Bielsko-Biała 1999.

- Buber O., *Polskie prawo upadłościowe*, Wydawnictwo Stowarzyszenia Przedstawicieli Handlowych, Warszawa 1936.
- Czajka D., *Prawo upadłościowe*, Wydawnictwo Zrzeszenia Prawników Polskich, Warszawa 2004.
- Czajka D., *Układ w prawie układowym*, Wydawnictwo Zrzeszenia Prawników Polskich, Warszawa 2002.
- Gawlas W., Jonsik W., *Prawo upadłościowe. Komentarz*, W. Wilak, Poznań 1935.
- Gurgul S., *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, C.H. Beck, Warszawa 2013.
- Gurgul S., *Prawo upadłościowe i układowe. Komentarz*, C.H. Beck, Warszawa 2002.
- Gurgul S., *Układ w postępowaniu upadłościowym*, „Monitor Prawniczy” 2007, nr 2.
- Grzybowski S., *Prawo cywilne. Zarys części ogólnej*, PWN, Warszawa 1985.
- Jakubecki A., Zedler F., *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2011.
- Kępa A. M., *Małe i średnie przedsiębiorstwa w aquis communautaire*, „Głosa” 2004, nr 5.
- Kodeks cywilny. Część ogólna. Komentarz*, red. M. Pyziak-Szafnicka, Wolters Kluwer, Warszawa 2009.
- Kodeks cywilny. Komentarz*, red. E. Gniewek, P. Machnikowski, C.H. Beck, Warszawa 2013.
- Kodeks cywilny. Komentarz*, red. K. Pietrzykowski, t. I, C.H. Beck, Warszawa 2004.
- Korzonek J., *Prawo upadłościowe i prawo o postępowaniu układowym. Komentarz*, Księgarnia Powszechna, Warszawa 1935.
- Kruczalak K., *Prawo handlowe. Zarys wykładu*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1998.
- Kuźnik M., *Charakter prawny układu w postępowaniu układowym [w]: Umowy gospodarcze*, red. J. Gospodarek, Wydawnictwo SGH, Warszawa 2010.
- Litwińska M., *Pojęcie przedsiębiorstwa w prawie cywilnym i handlowym. Przedsiębiorstwo jako przedmiot obrotu*, cz. I, „Przegląd Prawa Handlowego” 1993, nr 1.
- Nazarewicz P., *Układ w postępowaniu upadłościowym (I)*, „Przegląd Prawa Handlowego” 1994, nr 1.
- Norek E., *Przedsiębiorstwo w obrocie gospodarczym*, LexisNexis, Warszawa 2008.
- Pannert M., *Upadłość a układ. Ewolucja pojęć*, „Edukacja Prawnicza” 2012, nr 12.
- Piasecki K., *Ustawa prawo upadłościowe i naprawcze*, Dom Wydawniczy ABC, Warszawa 2004.
- Pietrzak I., *Odpowiedzialność nabywcy przedsiębiorstwa za długie upadłego*, „Prawo Spółek” 2005, nr 2.
- Podstawy prawa cywilnego*, red. E. Gniewek, C.H. Beck, Warszawa 2005.
- Pogonowski P., *Zdolność układowa według polskiego prawa o postępowaniu układowym*, „Prawo Spółek” 1999, nr 2.
- Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, red. A. Witosz, LexisNexis, Warszawa 2012.
- Radwański Z., *Prawo cywilne – część ogólna*, C.H. Beck, Warszawa 2004.
- Rażewski J., *Prawo upadłościowe. Komentarz praktyczny*, Glob, Toruń 1999.

- System prawa prywatnego. Prawo cywilne – część ogólna*, Tom 1, red. M. Safjan, C.H. Beck, Warszawa 2012.
- Szpunar A. (1998), *O pierwotnym i pochodnym nabyciu prawa podmiotowego*, „Rejent”, nr 8.
- Szydło W. (2006), *Przedsiębiorstwo w znaczeniu przedmiotowym i jego zbycie, a sytuacja prawna koncesji, licencji i zezwoleń w kontekście art. 55¹ kodeksu cywilnego*, „Prawo Spółek,” nr 4.
- Szymański K., *Odpowiedzialność podatkowa nabywcy przedsiębiorstwa upadłego w procesie upadłości obejmującej likwidację majątku upadłego*, „Przegląd Podatkowy” 2006, nr 4.
- Świeboda Z. *Komentarz do prawa upadłościowego i prawa o postępowaniu układowym*, Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 1996.
- Świeboda Z., *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, LexisNexis, Warszawa 2006.
- Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny, tj. Dz.U. z 2014 r., poz. 121.
- Ustawa z dnia 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych, tj. Dz.U. z 2013 r., poz. 1030.
- Ustawa z dnia 23 lutego 2003 r. Prawo upadłościowe i naprawcze, tj. Dz.U. z 2012 r., poz. 1112 z późn. zm.
- Widło J., *Rozporządzenie przedsiębiorstwem*, Zakamycze, Kraków 2002.
- Wilejczyk M., *Zbycie przedsiębiorstwa*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2004.
- Witosz A., *Restrukturyzacja spółek handlowych a upadłość z możliwością zawarcia układu*, „Prawo Spółek” 2003, nr 12.
- Witosz A., *Restrukturyzacja spółek handlowych jako propozycje układowe w upadłości z możliwością zawarcia układu spółek handlowych*, „Prawo Spółek” 2003, nr 11.
- Witosz A., *Spółka w upadłości układowej*, LexisNexis, Warszawa 2008.
- Wolter A., Ignatowicz J., Stefaniuk K., *Prawo cywilne. Zarys części ogólnej*, Wydawnictwo Prawnicze PWN, Warszawa 2002.
- Wyrok SN z 4 kwietnia 2007 r. V CSK 3/07, „Monitor Prawniczy” 2007/9/460.
- Zimmermann P., *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, C.H. Beck, Warszawa 2012.
- Z. Radwański, *Projekt Księgi pierwszej Kodeksu Cywilnego*, materiały udostępnione na stronie Ministerstwa Sprawiedliwości, <http://bip.ms.gov.pl/pl/dzialalnosc/komisje-kodyfikacyjne/komisja-kodyfikacyjna-prawa-cywilnego>.

SUCCESSION OF AN ENTERPRISE'S ACQUIRER IN BANKRUPTCY WITH THE POSSIBILITY TO MAKE AN ARRANGEMENT

Summary

Bankruptcy and rehabilitation law act having repealed regulation introduced by two orders dating back to 1934, has alter many legal institutions, particularly an insolvency agreement (insolvency plan) concluded between bankrupt and his creditors. Contrary to

the former law insolvency agreement had ceased to be a homogeneous institution. Currently it is possible to differentiate between reorganization arrangement which aims to restructure the bankrupt's obligations and liquidation arrangement intended to satisfy creditors by liquidating the bankrupt's assets. Apart from the manner of liquidation conducted under arrangement liquidation may concern the bankrupt's enterprise, so as in proceedings comprising the liquidation of the bankrupt's assets. Within this article author presented issues connected with legal status and scope of succession when bankrupt's enterprise is acquired under the liquidation arrangement. The analysis allows to make a conclusion that, despite the convergence of liquidation conducted according to the provisions concerning the liquidation of bankruptcy estate and liquidation conducted under approved arrangement legal consequences concerning the bankrupt's enterprise, acquirer will not be identical. Such legal distinction is connected with specificity of liquidation arrangement. Nevertheless, it does not seem to be justified in whole scope. On such basis, it appears to be acceptable to extent some regulation concerning the liquidation of bankruptcy estate on case when bankruptcy estate is subjected to liquidation under liquidation arrangement.